

"Tillväxt revisited" – röster om tillväxt och utveckling i Gnosjöregionen

AV MALIN RÖNNBLOM OCH CHRISTINE HUDSON

Having previously been reserved solely for financial contexts, the concept of growth is now also being applied to ecological and social issues within established policy – through the term 'sustainable growth'. This article contrasts local perceptions of growth with those definitions used in national and regional policy documents within regional development policy. By analysing group interviews with three women's groups in the Gnosjö region and also the working group for local growth work, the local meanings attributed to the concept of growth have been clarified and interpreted. The significance of location and the scope to act on the various interpretations of growth, together with the significance of how gender and ethnicity are construed, have been used as a guide during analysis work. Even though the women's groups' comprehension of growth differs slightly, it is clear that these, with their emphasis on participation, security and care, challenge the economic discourse produced by local politicians and officials. Thus the women's groups are visibly more in tune with national policy rhetoric, where the same importance must be attributed to financial, ecological and social growth.

"In order to argue convincingly for the necessity of growth, and to demonstrate what it entails, economic growth is, today, identified with a number of concepts: development, progress, modernization, renewal, flexibility, increased wealth, increased competitiveness, 'wheels rolling' more quickly, high level of employment and entrepreneurship" (Friman 2002, sidan 167).

I en politik som allt mer präglas av globalisering och där nyliberala tankegångar i allt högre utsträckning dominerar politiska diskurser har tillväxtbegreppet getts en ny status som utökat dess politiska räckvidd. Från att ha varit förbehållit ekonomiska frågor tillskrivs begreppet idag även ekologiska och

sociala dimensioner inom den etablerade politiken – allt samlat under beteckningen *hållbar tillväxt*. Ambitioner om hållbar tillväxt – och hållbar utveckling – artikuleras på allt fler politikområden men är inte minst tydligt inom den *regionala utvecklingspolitiken*, ett politikområde som idag dessutom inbegriper en mängd andra politikområden – från näringspolitik och kommunikationer till kulturutbud och offentlig service. Den allt starkare betoningen av hållbar tillväxt inom politiken mer övergripande illustrerar också tillväxtbegreppets höga status samtidigt som det inte råder någon enighet om dess betydelse, inte ens inom den regionala utvecklingspolitiken (se exempelvis Lindström 2005). Idéhistorikern Eva Friman visar i sin avhandling på hur dagens dominerande tillväxtdiskurs gör förespråkare för tillväxt till optimister och kritiker till pessimister, något hon kopplar samman med tillväxtbegreppets självklara plats i tänkandet om det moderna och om utveckling. "Unlimited growth fits perfectly into the logic of the narrative of progress and into modernism" (Friman 2002, sidan 218). I linje med Frimans resonemang menar vi att tillväxt kan betraktas som ett "master narrative" – ett självklart gott politiskt mål kring vilket det råder politisk konsensus. Men utmärkande för denna typ av "självklara politiska mål" är att målsättningen har olika betydelse för olika aktörer samt att vissa aktörers definitioner räknas som mer vederhäftiga än andras.

I forskningsprojektet *Regionala partnerskap som demokratisk institution?* var

en av våra ambitioner att kontrastera etablerade definitioner av tillväxt, och till dem tillhörande etablerade föreställningar om utveckling och det goda samhället, som återfinns i nationella och regionala policydokument med de föreställningar som fanns i några svenska kommuner. Vi var intresserade av relationerna mellan nationell, regional och lokal nivå i tänkandet om tillväxt och utveckling – där vi också fäste särskild vikt vid mindre kommuners möjligheter att göra sig gällande i det regionala arbetet med tillväxtavtal och tillväxtprogram. Betydelser av kön och etnicitet i kombination med platsens betydelse var också vägledande för våra analyser utifrån vårt övergripande intresse att utforska normaliserade för-givettaganden (se Hudson och Rönnblom 2003 och 2006).

Bakgrunden till vårt intresse av hur hållbar tillväxt fylls med mening inom den regionala utvecklingspolitiken var den omvandling av politikområdet som inleddes under andra halvan av nittio-talet, och som i och med den senaste propositionen på området ersatte regionalpolitik med regional utvecklingspolitik (se proposition 2001/02:4). Denna omsvängning innebar förändringar av både politikens innehåll och form – inte minst genom att politiken gått från att var en politik för så kallade svaga regioner till en politik för hela landet. Även av tradition framgångsrika delar av landet, som exempelvis Gnosjöregionen, ska nu omfattas av den regionala utvecklingspolitikens ambitioner att skapa hållbar tillväxt och starka regioner.

En annan del i denna förändring var att organiseringen av politikområdet ändrades genom att en större tyngdpunkt än tidigare placerades på den egna regionens aktörer och samarbetet mellan dessa. Genom *regionala partnerskap* skulle alla goda krafter tas till vara i arbetet för att uppnå politikens målsättning: "väl fungerande och hållbara lokala arbetsmarknadsregioner med en god servicenivå i alla delar av landet" (proposition 2001/02:4, sidan 101). Ökad sektorsamordning och ökat samarbete mellan olika aktörer betraktades som centralt, inte minst i arbetet med regionala tillväxtavtal (senare tillväxtprogram). Dessa ambitioner inbegrep även en demokratisk dimension i betydelsen att de nya formerna för politiskt samarbete också skulle innebära att fler aktörer blev delaktiga i politikens utformning. Även om siktet framförallt var inställt på näringslivet lyftes även ideella föreningar och organisationer fram som en tillgång i arbetet (Närings- och handelsdepartementet, PM 1998-05-06, proposition 2001/02:4 och Näringsdepartementet, 2002-11-14 nr II 12). Jämställdhet och miljö ansågs som viktiga horisontella dimensioner att ta hänsyn till i allt regionalt tillväxtarbete och var inledningsvis beskrivna som horisontella dimensioner i det regionala tillväxtarbetet för att sedan inkluderas i begreppet hållbar tillväxt (proposition 1997/98:62 och proposition 2001/02:4).

I den här artikeln fokuserar vi främst på politikens innehåll. Hur fyller lokala aktörer de nationellt formulerade målsättningarna med mening? Hur förhåller sig deras uppfattningar

till de ambitioner som skrivs fram på nationell nivå? Hur kan resonemang om tillväxt förstås när betydelsen av kön, etnicitet, sexualitet och plats finns med i analysen?

Med Gnosjöregionen i blickpunkten

I den här artikeln presenteras och analyseras det material som samlades in i Gnosjöregionen under åren 2002 och 2003. Gnosjöregionen är vida känd som den region i Sverige som både består av glesbygd och har en stark ekonomisk utveckling. Uttrycket "Gnosjöandan" används ofta för att illustrera ett samhälle som präglas av både konkurrens och samarbete något som vi tidigare har beskrivit i termer av "konservativ socialism" (se Hudson och Rönnblom 2006). Egenföretagandet och en stark arbetsmoral är en stor del av den lokala identiteten och politikerna betraktar samarbetet med näringslivet som centralt (se Wigren 2003). I Gnosjöregionen är "ingenting omöjligt" och det finns en stark tradition av att hitta okonventionella lösningar och tillsammans lösa gemensamma problem. Trots att produktiviteten inte varit lika gynnsam under de senare åren måste Gnosjöregionen betraktas som en av Sveriges "mest lyckade tillväxtregioner" i jämförelse med kommuner av liknande storlek (och om tillväxt definieras i ekonomiska termer).

I tillägg till den ekonomiska dimensionen innehåller regionen ett antal sociala faktorer som ofta brukar betraktas som en del av Gnosjöandan. En re-

lativt hög andel av invånarna är aktiva i en frikyrkoförsamling och att den heterosexuella kärnfamiljen betraktas som en central del av samhällets organisering. Caroline Wigren (2003) för i sin avhandling om Gnosjöandan fram tre värderingskällor som hon menar i stor utsträckning präglar den lokala kulturen; kyrkan, familjen och historien. I samklang med egenföretagandets dominerande roll skapar dessa värderingskällor en relativt stängd lokal kultur som gör det svårt för inflyttade som inte är aktiva i en kyrka eller ingifta i en familj som bott i bygden i flera generationer att känna sig inkluderade i lokalsamhället. Det grova mått som SCBs så kallade jämställdhetsindex utgör visar också att regionen placerar sig långt ner på kommunernas "jämställdhetsranking" med låg andel kvinnor i politiken, få män som tar ut föräldraledighet och så vidare (http://www.h.scb.se/scb/bor/scbboju/jam_hmt/index.asp). Detta är dock ingen entydig bild. Kvinnor arbetar i lägre utsträckning än i andra regioner i den offentliga sektorn och har även en högre förvärvsfrekvens jämfört med riket.

Gnosjöregionen framstår som ett komplext studieområde när man fokuserar på betydelse av kön och etnicitet för förståelse av tillväxt. För att besvara artikelns frågeställningar har vi valt ut fyra grupper som vi intervjuat kring deras föreställningar om tillväxt, hållbar utveckling och det goda samhället. Urvalet av grupper grundar sig i vårt intresse för hur målsättningar om inklusivitet och jämställdhet betonas i den regionala utvecklingspolitiken.

Ambitionen om att alla goda krafter ska tas till vara har i mångt och mycket stannat vid etablerade institutioner och aktörer där andelen män oftast är hög, trots regeringens intentioner om kvinnors deltagande. Av den anledningen har vi i vårt projekt valt att låta olika grupper av kvinnor komma till tals, kvinnogrupper som inte aktivt varit involverade i det lokala tillväxtarbetet.

Genom att ge kvinnor utrymme att föra fram sin syn på vad tillväxt betyder för dem får vi en möjlighet att belysa den etablerade politikens ambitioner från ett delvis nytt håll. Att låta *olika* grupper av kvinnor komma till tals är ett angreppssätt som har ambitionen att motverka risken att stereotypisera kvinnor som en homogen kategori. Samtidigt har vi också sett det som viktigt att inkludera den etablerade politikens företrädare på lokal nivå i vår studie, inte minst för att fånga relationen mellan nationell och lokal nivå när det gäller synen på regional tillväxt utifrån att mindre kommuner som de i Gnosjöregionen ofta har svårt att göra sig hörda i det regionala tillväxtarbetet (se Hudson och Rönnblom 2003). I den här artikeln är dock det främsta syftet möjligheten att kontrastera de olika kvinnogruppernas synsätt med den etablerade politikens syn på tillväxt i Gnosjöregionen. En av de grupper vi intervjuat är således beredningsgruppen för det lokala arbetet med tillväxtprogram, en grupp som består av politiker och tjänstemän från de fyra kommunerna och som till stora delar utgörs av män.

I det material som presenteras och analyseras i den här artikeln ingår alltså tre gruppintervjuer med kvinnor; en

lokalgrupp av LRF-kvinnorna (Lantbrukarnas Riksförbund), ett nätverk för invandrade kvinnor samt en grupp inflyttade, yngre (under 35 år) kvinnor. De två första grupperna består av föreningar med kvinnor som valt att organisera sig tillsammans medan de inflyttade kvinnorna inte var organiserade som grupp men kallades till en träff en kväll genom vår inbjudan. Vår målsättning har inte varit att studera kvinnors organisering utan att få till stånd samtal där kvinnor med olika ursprung, positioner, erfarenheter och intressen får komma till tals. Vi ville också intervju kvinnor med – som vi föreställde oss – olika förhållningssätt till den lokala kontexten men som samtidigt var intresserade av lokalsamhällets utveckling.

Den första gruppen, Nätverket för invandrade kvinnor (NIK), består av ett tjugotal kvinnor med ursprung från ett tiotal länder (varav åtta var med på intervjun). Några hade kommit till Sverige som flyktingar, andra på grund av att de gift sig med en svensk man. Åldersspannet var mellan tjugo och sextio år och alla hade arbete eller studerade. Nätverket hade bildats utifrån att dessa kvinnor känner ett behov av att utbyta erfarenheter och stödja varandra. Gruppen hade också kontakt med en grupp kvinnliga politiker med etniskt svenskt ursprung som satt i kommunfullmäktige och en av dem deltog också vid intervjun. Den andra gruppen, *LRF-kvinnorna*, är en lokalavdelning av LRFs kvinnoorganisation och de kvinnor som var aktiva i den grupp vi träffade var nästan alla delägare i en jordbruks- och/eller skogsbruksfastighet. De hade alla

etniskt svenskt ursprung, var mellan 35 och 65 år och flera arbetade inom den offentliga sektorn och inom handel. Tio kvinnor deltog i intervjun.

Med hjälp av en kvinna som arbetar med det lokala tillväxtarbetet i Gnosjöregionen inbjöds ett tiotal inflyttade, yngre (under 35 år) kvinnor – IY-kvinnor – till att delta i en gruppintervju. Vissa av kvinnorna kände varandra sedan tidigare och alla hade flyttat till regionen på grund av att de erbjudits arbete där. Majoriteten av gruppen var mellan tjugo och trettio år gamla, de hade alla etniskt svensk bakgrund och de flesta hade högskolestudier bakom sig. Till skillnad mot de andra intervjuerna utgjorde dessa alltså inte en grupp i sig utan möttes för att delta i den gemensamma intervjun.

Sammanfattningsvis menar vi att dessa tre grupper består av kvinnor med olika relationer till platsen. Vissa är fast förankrade i den småländska myllan medan andra har tagit kortare eller längre steg för att ta sig till regionen, en inflyttning som bottnar i både sökandet efter jobb och efter en trygg plats att leva på. Vi menar inte på något sätt att dessa grupper är representativa för kategorin kvinnor i regionen utan ser dem mer som "utsnitt" av de "resurser" som beskrivs i termer av "tillgångar" i den regionala utvecklingspolitikens intentioner (se Rönnblom 2005). Vi menar också att olikheterna mellan dessa grupper ger oss möjlighet att synliggöra andra dimensioner än kön, särskilt etnicitet/ras och ålder men till en del även klass och sexualitet, i talet om tillväxt och det goda samhället. Vi betraktar alla dessa dimensioner som centrala för förståel-

sen av hur tillväxt produceras – inte minst i relation till att jämställdhet och integration lyfts fram som betydelsefulla i framskrivningarna av den regionala utvecklingspolitiken. När det gäller den lokala beredningsgruppen betraktar vi dem i större utsträckning som representanter för den etablerade politikens syn på tillväxt i denna lokala kontext samtidigt som vi är medvetna om att inte heller den etablerade politiken är homogen.

I intervjuerna har vi understrukt vikten av öppenhet och visionärt tänkande. Utgångspunkten har varit att deras visioner är lika giltiga som den nationella policy som regeringen har formulerat, särskilt med bakgrund mot att det regionala utvecklingsarbetet ska ske på regional nivå med starka kopplingar till lokal politisk praktik. Det är också i den egna regionen som regeringen menar att de (unika) lösningarna ska produceras. I gruppintervjuerna har vi valt att tala om både tillväxt, utveckling och det goda samhället. Detta kan tyckas vara en bred ansats men vår tolkning av hur begreppet hållbar tillväxt används i nationella policydokument om regional utveckling menar vi att denna bredd är befogad.

Gruppintervjun som metod ger möjlighet för forskaren att ta ett steg tillbaka och låta informanterna själva styra dialogen (se Wibeck 2000). Det som krävs är dock en öppenhet i gruppen och metoden ger i större utsträckning utrymme för konsensusskapande än för en artikulation av motsättningar. Självklart är det så att det för vissa deltagare kan vara svårt att föra fram sin åsikt och att intervjun därför inte speglar den

eventuella heterogenitet som finns i gruppen. I samtalet med NIK var det exempelvis tydligt att några kvinnor hade större tillgång till det svenska språket än andra och därför tog större utrymme. Samtidigt gav samtalet ett intryck av att detta var frågor som kvinnorna diskuterat sinsemellan tidigare och där man var överens om vilka problemen var. Att vissa talar mer och andra mindre förekommer också i de övriga grupperna samtidigt som stämningen kring bordet har varit god. Den grupp som sattes samman för intervjutillfället – IY-kvinnorna – var den grupp där motsatta åsikter kom till uttryck tydligast vilket vi ser som ett tecken på att atmosfären i rummet var tillåtande. LRF-kvinnorna kan beskrivas som den grupp som var mest sammansvetsad vilket också illustrerades av en stor samstämmighet i samtalet. När det gäller intervjun med beredningsgruppen kan könsfördelningen i rummet samt personernas olika positioner självklart ha påverkat samtalet. Vi betraktar dock inte detta som ett problem utifrån att det är gruppens synsätt som vi är intresserade av, inte de enskilda personernas.

Plats och utrymme som intersektionella mötesplatser

Vägledande för vår studie har varit vikten av att inkludera kön, etnicitet/ras och plats i analysen samt att dessa dimensioner analyseras intersektionellt, eller i en analytisk intersektionell process (se exempelvis Hill Collins 1998 och

Young 1997). Analysen är inspirerad av Carol Bacchis (1999) socialkonstruktivistiska ansats "What's the problem? Approach" där konstruktionen av politiska problem är central. Genom att undersöka vilka föreställningar om tillväxt och utveckling som finns bland olika grupper är ambitionen att lyfta fram hur en politisk målsättning fylls med innehåll.

En intersektionell analys kan betraktas som relativt enkel och självklar på en teoretisk nivå men är betydligt mer komplex i sin metodologiska fas. Grundläggande i ett intersektionellt analytiskt förhållningssätt är att olika maktrelationer i samhället går in varandra (se exempelvis Lykke 2003; de los Reyes, Molina och Mulinari 2002). Samtidigt är det svårt att i analysen inte renodla dessa dimensioner för att de ska bli synliga. I vår analys har vi tagit vara på betydelsen av kontextualitet som en metodologisk ingång för att förstå denna samverkan. Hur uppfattar grupperna sitt sammanhang och sin plats i detta sammanhang? Vad kan detta säga oss om olika maktdimensioners betydelse i en specifik kontext? Vår förståelse av den lokala kontexten är inspirerad av resonemang om "place" och "space" som förs i antologin *Embodied Utopias: Gender, Social Change & the Modern Metropolis*, redigerad av Amy Bingaman (2001). I inledningen lyfter Bingaman fram betydelsen av att betrakta "space" som en produkt av sociala relationer och därför stadd i ständig förändring. Hon gör också en distinktion mellan "place" och "space" där hon hänvisar till Michel de Certeau; "Michel de Certeau's conception of

space and place as fundamentally different though related entities ... de Certeau distinguishes between 'place' (lieu) which is definable, limited, enclosed, and 'space' (espace), which is constantly being produced by the practises of the living" (Bingaman 2001 sidan 5).

Översättningen av "place" och "space" till svenska är inte helt enkel. Här har vi valt att använda oss av begreppen *plats* och (*handlings*)*utrymme* för att illustrera skillnaden mellan fasta och rörliga dimensioner i den kontext vi studerar. Vi menar att betydelsen av platsen i stor utsträckning handlar om hur olika aktörer uppfattar sitt handlingsutrymme och att möjligheterna att påverka detta handlingsutrymme skiljer sig åt mellan mer etablerade aktörer och aktörer som kan beskrivas som marginaliserade i betydelsen att de inte har getts utrymme att delta i politikens utformning. Samtidigt bär platsen med sig vissa fasta och avgränsade förutsättningar som är betydligt mer svårföränderliga. Att lyfta fram betydelsen av platsen är också vårt sätt att kontextualisera analysen vilket är av central betydelse i vårt analytiska förhållningssätt.

I artikelns nästa två avsnitt presenteras och analyseras de tre intervjuerna med kvinnogrupperna uppdelade i betydelsen av platsen samt föreställningar om tillväxt. Sedan följer en redogörelse för den förståelse av tillväxt som etableras i lokala policydokument samt i gruppintervjun med beredningsgruppen för Gnosjöregionens tillväxtarbete. I det avslutande avsnittet kontrasteras olika förståelser av tillväxt och vi för också en diskussion kring vilket utrym-

me för förändring som skapas i mötet mellan dominerande och utmanande diskurser.

Relationer till platsen

I intervjuerna framkommer delvis tre olika förhållningssätt till platsen. NIK kämpar för att erövra platsen, för att bli delaktiga i de lokala sammanhangen. LRF-kvinnorna kämpar för att deras del av det lokala - glesbygden - ska överleva medan IY-kvinnorna betraktar platsen som i stora delar alltför traditionell och i behov av förändring.

I samtalet med NIK kombineras betydelsen av kön och ursprung/etnicitet. Ett gott samhälle, tillväxt, betraktar de som något de vill bidra till men menar att de är förhindrade att göra det på grund av språkbarriärer. Kvinnorna i NIK betraktar sin kommun som ett sammanhang de vill komma in i och bli en del av. De talar mycket om vikten av att integreras och om ett främlingskap trots sina ambitioner att bli en del av lokalsamhället. Tillgången till det svenska språket beskrivs som helt centralt - och samtidigt nästan omöjligt att uppnå. Oavsett tidigare utbildning och språkkunskaper går alla kvinnorna på samma SFI-kurs (Svenska för invandrare), kvällstid en gång i veckan. Problemen att anpassa svenskundervisningen till kvinnornas olika behov är omfattande och leder till att det tar onödigt lång tid för de flesta att lära sig svenska. Behovet av det svenska språket för att kunna bli en del av lokalsamhället betraktas också som mer centralt än arbetstillfällena. Alla kvinnorna i NIK har jobb och

det är ingen brist på arbetstillfällen för invandrade kvinnor och män i Gnosjöregionen. I intervjun menar dock kvinnorna att arbetsplatserna är segregerade enligt etniskt ursprung och att typen av jobb innebär att man inte behövde tala med varandra under arbetstid. Att ha ett arbete uppfattas alltså inte som att vara integrerad på platsen.

NIK betraktar också kvinnor som delvis extra utsatta, framförallt genom den risk för våld från män som kvinnor löper. Detta är den enda av de tre intervjuerna som behandlar mäns våld mot kvinnor och i intervjun uttrycker kvinnorna både förvåning och bestörtning över hur invandrade kvinnor kan bli behandlade i Sverige. De talar om utsatthet och ensamhet och om de svenska myndigheternas oförmåga att hjälpa dessa kvinnor.

Byn och bygdens överlevnad framstår som centralt i LRF-kvinnornas tal om tillväxt och utveckling. Betydelsen av att känna ett arv och att också ta ansvar för att föra över detta arv från tidigare generationer till kommande framställs som viktigt. Att hålla landskapet öppet och behålla den sociala service som är nödvändig för att människor ska kunna bo och leva utanför tätorten är andra aspekter som illustrerar den vikt som LRF-kvinnorna lägger vid bygden. Gnosjöregionen beskrivs i intervjun som en region där småindustrier av olika slag helt dominerar tänkandet om tillväxt och där landsbygden osynliggörs. Flera av kvinnorna menar att landsbygden ofta framställs som en belastning som produktionsindustrin i de större samhällena helst vill vara utan. Trots bostadsbrist i flera av regionens

centralorter menar de att landsbygden inte framstår som ett alternativ, människor vill inte pendla trots att det i tid inte handlar om särskilt långa sträckor. LRF-kvinnorna ställer sig frågande till att allt mer av verksamhet och service centraliseras till tätorterna samtidigt som ingen verkar räkna på vad det kostar att busa omkring barn till olika ställen.

Trots att detta rör sig om en region utan större städer och med relativt korta avstånd är centrum-periferidimensionen helt närvarande i kvinnornas tal om platsen. Samtalet präglas av ett synsätt där landsbygden hela tiden kommer i kläm och att landsbygdens resurser varken synliggörs eller tas till vara. Tillväxt blir till en kamp för överlevnad, att landsbygden hela tiden måste kämpa för att behålla det man har, att ha anspråk på något mer blir däremot svårt att formulera. I intervjun uttrycks också en frustration över att landsbygdens positiva sidor inte tas på allvar. Här finns social gemenskap och nya lösningar. Här finns ett öppet landskap och en natur som kvinnorna tror att många vill ha samtidigt som den inte betraktas som en resurs. På samma gång verkar kampen mot olika sorters nedskärningar också vara en del i det som sammansvetsar landsbygdsborna. Det är viktigt att organisera sig i olika föreningar, att synas i media och där ge en positiv bild av bygden. NIK bedriver en annan form av kamp, en kamp för att överhuvudtaget komma in i det lokala sammanhanget. Samtidigt finns det likheter mellan dessa gruppers upplevelser av utanförskap i relation till det de betraktar som dominerande i regionen.

I samtalet med IY-kvinnorna menar flera att regionen har en "manlig prägel":

"Men jag tycker att kommunen, om man ska säga det, är ett ganska manligt präglat samhälle. Alltså, det är ju produktion, det är ju tillverkning. ... Och det är kanske en lite svårare plats för kvinnor då. ... Annars är det ju den klassiska bilden också att en småföretagare det är ju en man då." (Ur intervju med IY-kvinnor)

En annan kvinna stämmer in med ett liknande resonemang:

"För den mentaliteten, den här lite mer religiösa, det konservativa, traditionella. Alltså det tycker jag slår igenom mycket. Och det är som du säger, det är ett manligt samhälle. Och det tycker jag att man märker jättetydligt för jag är inte van vid det." (Ur intervju med IY-kvinnor)

Samtalet rör sig vidare om kommunen som manligt dominerad och en av kvinnorna berättar att hon var i ett sammanhang där man just diskuterade kommunens attraktivitet och där ett förslag på slogan för kommunen var "*kommunens namn*" – *kvinnornas dröm*. Anledningen till förslaget var att det finns så mycket män i kommunen att det måste vara kvinnors dröm att flytta till kommunen. Andra kvinnor berättar om liknande exempel, exempelvis där det presenterats som en självklarhet att kvinnor ska vara hemma och föda barn. IY-kvinnornas bild av platsen överensstämmer i stor utsträckning med Wigrens (2003) slutsatser. Det lokala sammanhanget uppfattas som "stängt" och traditionellt, särskilt om du inte har man och barn eller är aktiv i en kyrka. IY-kvinnorna möter här en traditionell fokus på kvinnors reproduktiva roll i samhället sam-

tidigt som de själva framförallt fokuserar sitt yrkesliv.

Flera av IY-kvinnorna tycker också att det är tydligt att industrin har ett tolkningsföreträde, inte minst i relation till stadsplanering. Vill du bygga ut din villa för att ha en mindre industri så går det oftast bra, även om du bor i ett villaområde. Vill du bygga en industri som hanterar miljöfarliga ämnen mitt emot en skola går det också bra. Industrins intressen ges i princip alltid företräde.

De tre grupperna intar olika positioner i relation till den lokala kontext de befinner sig i. För NIK är det centralt att få bli en del av det lokala sammanhanget. I deras tal finns ett tydligt utanförskap som de strävar efter att överskrida och de betraktar bristen på tillgång till språket som ett av de största hindren. Samtidigt problematiseras även etablerade föreställningar om integration i samtalet med NIK betoningen på arbete som integrationens mest centrala princip ifrågasätts. Att ha arbete innebär inte att bli delaktig i lokalsamhället om formerna för arbetet i sig reproducerar segregering mellan infödda och invandrade. Även LRF-kvinnorna ger uttryck för en form av utanförskap i relation till centrum/centralorten. De menar att landsbygden inte ses som en tillgång i talet om utveckling och tillväxt utan mer formuleras i termer av belastning.

IY-kvinnorna intar däremot en delvis annan position i relation till den lokala kontexten. Visserligen betonar de också svårigheterna av att bli delaktiga i lokalsamhället men lägger samtidigt hela förändringsbördan på den lokala

regionen. Medan samtalet i de andra två grupperna formulerades i termer av kvinnornas behov av att bli sedda, att bli inkluderade, formulerade IY-kvinnorna problemet i termer av regionens behov. Som unga, välutbildade och inflyttade skapar de sig en position där de kunde vara kritiska till lokalsamhället, enligt vår tolkning utifrån att de inte heller var beroende av att stanna kvar i regionen på samma sätt som kvinnorna i de andra två grupperna. För både NIK och LRF-kvinnorna producerades i samtalen en bild av kamp för att bli sedda, en kamp för att - och i LRF-kvinnornas berättelser landsbygden - bli av med sin underordnade status och ses som en tillgång. I dessa intervjuer produceras platsen som mer fast och gränssättande medan IY-kvinnorna i större utsträckning ser platsen som i behov av förändring. Om platsen betraktas i relation till handlingsutrymmet blir det tydligt att IY-kvinnorna har ett större handlingsutrymme än de andra två grupperna. Även om de på olika sätt bryter mot lokalsamhällets normer, genom att vara just inflyttade, genom att inte ha familj, genom att inte vara aktiva i vare sig kyrka eller idrottsföreningsliv, är de rörliga. Om de inte trivs i lokalsamhället kan de flytta igen. De övriga två grupperna är både mer beroende av platsen och mer avvikande, de invandrade kvinnorna genom sitt ursprung och problem med svenska språket, LRF-kvinnorna med sin starka koppling till ett liv på en plats som de menar marginaliseras i det dominerande talet om hur samhället ska vara.

Sammantaget framträder en bild av platsen som svårtillgänglig, manligt dominerad, centrumstyrd och där svenskhet har betydelse vilket i stora delar stämmer överens med Wigrens (2003) analys. Det är i denna kontext som dessa olika kvinnor formulerar sin syn på tillväxt och utveckling.

Versioner av tillväxt

"Ja tillväxt på kommunen, som de säger. Vi bygger ju mycket i kommunen, det är bra, ingen arbetslöshet. Men till vilket pris? Hur många år har vi framför oss om vi fortsätter att arbeta på fabrik? Hur många år ska vi stå vid den där maskinen, hur många år? Tre, fyra fem år? Inte längre, jag tror inte det. Det har sitt pris. Så långsiktigt är det ju ingen bra idé faktiskt." (Ur intervju med NIK-kvinnor)

I intervjuerna framställs tillväxt som ett både självklart och oklart begrepp. I alla tre grupper sammankopplas dock begreppet med officiell politik och sällan med egna föreställningar om hur samhället bör utvecklas. De olika grupperna har också ett mer eller mindre självklart förhållningssätt till tillväxt. För IY-kvinnorna är detta ett begrepp som flera av dem möter dagligen i sitt arbete inom kommunen eller på ett privat företag. Flera menade också att de inte kommit i kontakt med tillväxtbegreppet förrän de flyttade till kommunen, men utifrån att kommunen brottas med ett sjunkande befolkningsantal handlar mycket av diskussionerna om hur tillväxten – det vill säga befolkningen – ska öka. För LRF-kvinnorna och NIK är tillväxt inte lika centralt och de talar i högre utsträckning i termer av utveckling och det goda samhället. Gemensamt för alla intervju-

erna var att det som uppfattades som en etablerad föreställning om tillväxt – fokus på ekonomi och även befolkningsökning – ansågs otillräckligt. "Något mer" behövs för att samhället ska kunna utvecklas och, som vi tolkade det, för att ekonomisk tillväxt ska vara möjlig.

Flera av IY-kvinnorna menade att tillväxtbegreppet oftast används som något självklart positivt samtidigt som det inte alltid är så klart vad det egentligen betyder. Tillväxt är bra, men vad är det som är bra frågade sig gruppen. Som en kvinna uttryckte det:

"Det är som när Vaggeryd blev årets tillväxtkommun. Jag tror inte det är många i Vaggeryd, av dom som inte jobbar med det inom kommunen, kanske med ekonomi eller är politiker, som fattade varför. Okey vi fick en skylt som det står årets tillväxtkommun på." (Ur intervju med IY-kvinnor)

Tillväxt beskrivs här som just det "master narrative" som vi diskuterade i inledningen av artikeln – tillväxt som det obestridliga, goda målet med politiken – något självklart men som enligt IY-kvinnorna sällan konkretiseras. I samtalet sammankopplades också tillväxt med det något som flera benämnde som "hårda värden" – högre BNP, pengar och produktion – samtidigt som de menade att det finns andra, mer "mjuka värden" som kanske borde inkluderas i högre utsträckning. Även miljö och natur ställdes i samtalet mot de versioner av tillväxt som förekommer i det dagliga samtalet och i media. Relationen mellan tillväxt och ekonomi betraktade dock vissa av IY-kvinnorna som positivt. De menade att tillväxt i betydelsen ekonomisk utveckling ska-

par möjligheter att utveckla andra dimensioner av samhället. Andra menade att den starka kopplingen mellan tillväxt och ekonomi skapar ett konsumtionssamhälle där pengar ges alltför stor betydelse.

I samtalen med både NIK och LRF-kvinnorna blev det tydligt att tillväxt borde vara, som vi också lyfte fram inledningsvis, "något mer" än det är idag. Liksom IY-kvinnorna uttryckte flera av kvinnorna i NIK att kommunens och regionens fokus på arbete leder till en för smal ingång till hur samhället ska kunna bli mer inkluderande för alla, inklusive invandrade kvinnor. De uppfattar alltså det allmänna talet om tillväxt som allt för smalt för att rymma det som de ser som viktigt för lokalsamhällets utveckling. Arbete är inte allt, framför allt betonade de alla invånares möjlighet till delaktighet. Även om i princip alla kommunmedborgare med utländsk bakgrund har arbete kan de inte bidra till lokalsamhällets utveckling genom att de inte har tillgång till sociala och politiska sammanhang. Detta är också något som Wigren (2003) lyfter fram i sin avhandling, att de invandrade personer som hon intervjuat inte uppfattar sig själva som integrerade, trots att de har arbete.

Attraktivitet, framförallt i betydelsen sociala kontakter, att känna sig hemma och delaktig i sitt lokalsamhälle, är en dimension som berörs i alla intervjuer men främst med IY-kvinnorna och NIK. Stora delar av samtalet med IY-kvinnorna upptas på olika sätt av ämnet attraktivitet. En kvinna påpekar att hon direkt kände sig hemma när hon kom till kommunen och att hon tycker

att det är konstigt att så många av dem som är födda här frågar henne om hon verkligen trivs, det är som de tycker att det är konstigt att jag trivs här avslutar hon. En annan kvinna tycker att det är mycket finare och fräschare arbetsplatser här än exempelvis i Stockholm. Att arbetsgivarna satsar på att människor ska trivas.

För att hitta mötesplatser på fritiden menar kvinnorna att det krävs att man antingen engagerar sig i en idrottsförening eller i en församling. Det är genom idrott och kyrka som människor möts. I diskussionen om attraktivitet beskriver kvinnorna ett samhälle som bygger på att man träffas hemma hos varandra, att familjen eller paret är beståndsdelen för umgänget. Det upplevs som relativt svårt att skapa ett socialt kontaktnät om man är ensamstående kvinna, varken religiös eller intresserad av idrott. Samtidigt berättar en kvinna att hon genom sitt ridintresse snabbt kom in i en social gemenskap. För att få fler människor att vilja både flytta till och stanna i kommunen måste det till fler mötesplatser, i alla fall om man är intresserad av att locka yngre (kvinnor) till kommunen.

Flera av IY-kvinnorna berättar att man inom kommunen pratar mycket om attraktivitet, att attraktivitet anses viktigt och är något som man förstår måste prioriteras. Samtidigt verkar det svårt att gå från ord till handling. Svårt att hitta något, eller skriva fram något, som verkligen är speciellt för den här regionen. Visst är vacker natur och bra barnomsorg viktiga frågor men det är ju sådant som alla mindre kommuner försöker profilera sig på. "Man måste

medvetandegöra så att tillväxt inte handlar om pengar och hur många som bor här" som en av IY-kvinnorna uttrycker det.

Även i samtalet med NIK är möjligheterna till social samvaro något som betraktas som värdefullt och där kvinnorna ser problem. Att exempelvis gå på bio eller gå ut och dansa kräver att man åker utanför kommunen. Kyrkan och sportaktiviteter är det som samlar människor och är man inte intresserad av dessa sammanhang är det svårt att hitta mötesplatser. För kvinnorna i NIK har deras eget nätverk blivit ett sätt att skapa egna mötesplatser, även med etniskt svenska kvinnor, men i samtalet blir det tydligt att de upplever ett utanförskap som inte minst är relaterat till att de upplever lokalsamhället som "stängt".

I samtalet med LRF-kvinnorna betonades ett helhetstänkande i samtalet om tillväxt:

"Det blir ju en tillväxt på landsbygden om du får ut de här sociala verksamheterna, för då ges det arbetstillfälle. Det ges en möjlighet att få stanna kvar... Men då behövs det folk som jobbar. Du kan bo både på landet och jobba på landet. Och ha kvar föräldragården kanske och sköta den på fritiden. Och då är ju det en form av tillväxt. Därför att det ges en möjlighet att stanna kvar." (Ur intervju med LRF-kvinnorna)

I intervjun återkommer kvinnorna till ett slags närhetsprincip. Att kunna utbilda sig i närområdet är en del av det resonemanget. Förekomsten av mobila slakterier i syfte att slippa transportera djuren långa sträckor är ett annat exempel. Tillväxt har dock i sig en negativ klang för flera av kvinnorna. Att

man hela tiden måste växa och bli större och större. Att tillväxt ska generera mer pengar. Som en kvinna uttryckte det: "Kan vi inte stå still nu. Eller är det åldern som gör det?"

Turismen är en näring som ofta nämns i regionalpolitiska sammanhang, en näring som anses kunna ge gles- och landsbygd bättre möjligheter. Bland LRF-kvinnorna görs dock turismen i stora delar synonymt med försäljning av hus till sommargäster, en utveckling som ytterligare försämrar servicen i bygden samtidigt som många hus står mörka under stora delar av året. Försäljning av hus till sommargäster, eller att tidigare bofasta invånare flyttar från byn men behåller huset som sommarhus, innebär också att det är svårt att få tag på hus för de unga som vill stanna i byn eller för inflyttare som vill bli bofasta.

I intervjun med LRF-kvinnorna blir inte tillväxt meningsfullt om inte det kortsiktiga tänkande som de ser som dominerande ersätts av mer långsiktiga planer där också kvinnor ges större utrymme. I LRF-kvinnornas tal sammankopplas också i stor utsträckning en vidare förståelse av tillväxt med det som beskrivs som ett "kvinnligt perspektiv". Flera kvinnor lyfter fram att kvinnors barnafödande innebär ett långsiktigt tänkande. Samtidigt menar flera att det är svårt att vara konkret kring det långsiktiga perspektivet, inte minst för att dess värden inte är mätbara på samma sätt som kortsiktiga ekonomiska tillväxtmål.

Det finns liknande, men inte lika explicita, resonemang i IY-kvinnornas tal om "det andra" med tillväxt. Här

lyfter man dock fram männens tolkningsföretråde framför kvinnors särskildhet. Flera gånger under intervjun med IY-kvinnorna talar informanterna i termer av hårda och mjuka värden där också denna uppdelning sammankopplas med föreställningar om vad som anses vara manligt och kvinnligt.

"Om man ska associera fritt när man hör ordet tillväxt. Det är ett ganska manligt ord. Alltså det handlar ju ofta om pengar och handel och stora börsföretag och så. Alltså det är för mig väldigt manliga områden. Så för mig känns det som det inte riktigt är mitt område." (Ur intervju med IY-kvinnor)

I samtalet blev det också tydligt att kvinnorna såg självklara uppdelningar mellan tjejer och killar i bygden, i vad de väljer att göra efter grundskola och gymnasium. Tjejerna läser vidare och flyttar ofta från orten medan killarna går ut skolan med sämre betyg och ändå får arbete direkt, ofta genom kontakter.

Sammanfattningsvis betraktas tillväxt som både självklart och oklart. I intervjuerna blir det tydligt att de flesta menar att tillväxt är något som konstant återkommer i det offentliga samtalet, samtidigt som begreppet kan betyda både befolkningsökning och ekonomisk produktivitet. När kvinnorna talar om hur de vill se lokalsamhället utvecklas räcker inte tillväxtbegreppet till. Vissa menar att det nog är nödvändigt med ekonomisk tillväxt för att kunna skapa förutsättningar för så kallade mjuka värden, medan andra tror att den ekonomiska tyngdpunkten försvårar möjligheterna att se lokalsamhället ur ett större, mer enhetligt perspektiv. Till-

växt ges hög status, placeras i centrum, tillhör någon annan. I samtalen varierar synen på kön mellan ett mer essentialistiskt tal om "det kvinnliga" till diskussioner om mäns dominans i samhället. Oavsett hur synen på kön uttrycks återkommer dock resonemang om problemet med att tillväxt och utveckling i större utsträckning sammankopplas med män än med kvinnor.

Vår övergripande slutsats är att trots att de tre kvinnogrupperna har delvis olika uppfattningar av vad tillväxt är och bör vara är de överens om att tillväxt i betydelsen ekonomisk produktivitet kräver "andra dimensioner" för att kunna bli "lyckad". Uttryck som "mjuka värden", attraktivitet, helhetsyn och delaktighet indikerar en form av kvalitativ tillväxtdimension som dessa kvinnor på olika sätt ställer upp som nödvändig för att den ekonomiska tillväxten ska vara både möjlig och önskvärd. Vi menar att dessa grupper – om än på olika sätt – uppfattar attraktivitet som minst lika centralt i ett tillväxttänkande som ekonomisk utveckling, och att dessa två delar är separerade i tänkandet. Ekonomisk tillväxt blir ett slags "stängd diskurs" som inte går att förändra, då måste annat "adderas".

Med dessa versioner av tillväxt med oss går vi nu över till att diskutera de etablerade föreställningarna om tillväxt och utveckling som artikuleras i Gnosjöregionens policydokument samt i intervjun med beredningsgruppen för det lokala tillväxtarbetet.

"Näringslivet är motorn i tillväxten på något vis"

Gnosjöregionen kan sägas ha varit före sin tid när det gäller regionalt tillväxtarbete. Redan i mitten av nittiotalet etablerades ett lokalt partnerskap med ambitionen att förstärka tillväxtarbetet i regionen. Industriellt utvecklingscentrum i Gnosjöregionen (IUC), en paraplyorganisation för det lokala företaget som ägs av ett nittiototal företag och fyra fackliga avdelningar, har administrerat tillväxtarbetet som letts av en beredningsgrupp med företrädare för de fyra kommunerna samt näringslivet. Beredningsgruppen sammanträder fyra till sex gånger per år och inom ramen för partnerskapet arrangeras också öppna träffar, seminarier och konferenser som riktar sig till politiker, tjänstemän och företagare i regionen. Beredningsgruppen fungerar som ett beredande organ och har som målsättning att dess sammansättning ska skapa "geografisk, funktionell och demokratisk legitimitet". Andelen kvinnor i partnerskapet har dock varit relativt låg, 18 procent 2003 (IUC i Gnosjöregionen 2003).

I det regionala tillväxtstrategidokument som utarbetats i regionen finns det få exempel på skrivningar som kan relateras till frågor om kön eller jämställdhet. I ett visionsdokument om hur regionen ska se ut 2011 står det: "många kvinnliga entreprenörer kommer att ha lockats till regionen genom det goda företagsklimatet (Tillväxt GGVV 1999, sidan 13). I detta dokument lyfter man också fram att produktions-

industrin i regionen är ett problem utifrån att den traditionellt är mycket mansdominerad. Ett mål som formuleras är att öka antalet företag inom servicebranschen för att på så sätt skapa en bättre balans på arbetsmarknaden och därigenom få till stånd en "ny" arbetsmarknad som är lika tillgänglig för både kvinnor och män. Den offentliga sektorn skrivs fram som den privata sektorns "partner", och texten avslutas med följande uttalande: "Det är inte ovanligt för högutbildade manliga tekniker att ha en fru eller sambo som arbetar inom offentlig sektor" (Tillväxt GGVV 1999, sidan 37). Den här typen av skrivningar indikerar en självklar heteronormativ bild av samlevnad och flyttningsmönster. Den gör också kvinnor till självklara "medföljare" till de män som man hoppas rekrytera till regionen och leder till ett komplementärt tänkande om kön. Samtidigt finns det en ambivalens i skrivningarna eftersom den mansdominerade industrin också betraktas som ett problem för regionen.

I det tillväxtprogram som Gnosjöregionen producerade 2003 finns ingen koppling till betydelse av kön eller jämställdhet. Trots att dokumentet knyter an till regeringens definition av hållbar utveckling som bestående av tre dimensioner, en ekonomisk, en ekologisk och en social, är hållbar tillväxt i detta dokument definierat i könsneutrala termer: en ekologisk hållbar utveckling som gynnar både individen och företaget" (Regionalt tillväxtprogram GGVV 2003, sidan 9).

När intervjun med beredningsgruppen genomfördes hade gruppen sedan en kortare tid tillbaka inlett dis-

kussioner kring tillväxtbegreppets innebörd utifrån att man sett ett behov av att vidga begreppets innebörd. I intervjun menade flera av gruppens medlemmar att deras syn på tillväxtfrågor delvis höll på att svänga, från en fokus på näringsliv och industri till att också lyfta fram frågor som har med livskvalitet att göra.

”Vid sidan av den ekonomiska utvecklingen är det accepterat att vi måste jobba med en kvalité. Det är det vi kallar attraktiviteten då. En kvalité i livsmiljön, i livsstilen, som gör att vi faktiskt kan attrahera en befolkning, inte bara utveckla jobben. Alltså det är en helhet vi syftar till, och då blir det tillväxt.” (Ur intervju med beredningsgruppen)

Attraktivitet betraktades som svårt att ”mäta”, även om det går att mäta befolkningstillväxt så handlar attraktivitet mer om en slags känsla menar en person i gruppen. Näringslivet betraktas dock som grundläggande för tillväxten. ”Näringslivet är motorn i tillväxten på något vis” som en av medlemmarna uttryckte sig. Att kommunerna ser till att den kommunala service som företagen behöver finns tillhanda och även stöttar de initiativ som tas av företagare och entreprenörer betraktas som viktigt. Att stärka företagens möjligheter är det som får tillväxten att komma igång. Ett bra näringsliv skapar ekonomiska resurser som i sin tur ger resurser till andra delar av samhället, det som i intervjun beskrivs som den mjuka sidan i betydelsen vård, skola och omsorg. En viktig del i det framåtsyftande tillväxtarbetet för beredningsgruppen är också satsningar på att öka utbildningsnivån i regionen,

bland annat med att få till stånd mer distansutbildningar så att det blir möjligt för människor att kompetensutveckla sig utan att pendla långa avstånd.

I beredningsgruppens samtal om tillväxt skapas en relation mellan näringsliv och kommunal service/kommunens insatser där frågan om attraktivitet och kommunal service både framställs som något som behövs för att näringslivet ska utvecklas samtidigt som det betraktas som ett resultat av ett väl fungerande näringsliv och en god ekonomisk utveckling. Näringslivet ses som grundbulten i samhällsbygget. Man talar också i termer av att skapa en positiv inställning till företagande och tillväxtfrågor, att föra vidare Gnosjöandans traditioner till yngre generationer. Det ses som viktigt att företagen har förtroende för kommunen. Att de som driver företag upplever att de kan utveckla sitt företag utan att kommunen sätter onödiga käppar i hjulet.

Beredningsgruppen har hela tiden arbetat med att engagera näringslivet i det lokala tillväxtarbetet, exempelvis i det lokala partnerskapet och genom olika former av rådslag. Näringslivets engagemang betraktas som viktigt i arbetet. På frågan om andra gruppers delaktighet i tillväxtarbetet, exempelvis den relativt stora gruppen med invandrarbakgrund i kommunerna, menar man att kommunen representerar alla medborgare, oavsett etnisk bakgrund. Man ställer sig däremot tveksam till att ha någon form av ”speciella filer” för olika grupper av medborgare, och jämför detta med könskvotering som inte heller ses som någon framgångsrik väg.

"Jag tycker inte att man ska diskriminera varken den ena eller den andra gruppen på något sätt. Invandrare är inte speciella, de är jättevälkomna i alla våra näringslivssammanhang precis som alla andra. De är medborgare precis som andra medborgare, har samma rättigheter och samma skyldigheter. Det finns ingen anledning att de ska ha några specialfiler på något sätt, de bara finns, precis som vi andra, och är jättenyttiga och bra. Trevliga är dom med." (Ur intervju med beredningsgruppen)

I samtalet om tillväxt betonas också vikten av den lokala nivån. Det är viktigt att ha respekt för den enskilda människan och förstå att för henne är den lokala orten viktigast. Det är den som ska utvecklas men den lokala orten gynnas också av att hela regionen utvecklas, det finns inga motsatsförhållanden mellan det lokala och det mer övergripande.

För beredningsgruppen är inriktningen på näringslivsfrågor och ekonomisk utveckling självklar i tillväxtarbetet. Andra dimensioner, som kommunal service, betraktas som både resultat av och förutsättningar för ett gott näringsliv. Kommunens medborgare presenteras i allmänna termer, det finns inget intresse av att benämna kategorier som kön eller etniskt ursprung. Alla är lika välkomna in i arbetet. Detta innebär dock att det inte görs några reflektioner kring hur det "allmänna" eller "normala" är konstruerat.

Motstridiga tillväxtdiskurser

Om vi kort relaterar Gnosjöregionens föreställningar om tillväxt till den övergripande nationella policy som bland annat skrevs fram i regeringens senaste

proposition på området kan den inriktning som vi återfinner i beredningsgruppens syn på tillväxt tydligt återfinnas i regeringens resonemang om insatsområden och aktiviteter. Fokus på företagande i kombination med attraktivitet, där inte minst högre utbildning ingår som en del, finns även tydligt utskrivet i de policydokument som producerats av Verket för näringslivsutveckling (NUTEK) och Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) under de senaste åren, policies som vi tolkar som en form av nationell implementering av regeringens målsättningar. Lika lite som Gnosjöregionens officiella företrädare formulerar sitt tillväxtarbete i relation till betydelsen av kön och etnicitet i ett samhälle, är det svårt att återfinna den typen av skrivningar i dessa myndigheters dokument. Inställningen att ekonomisk tillväxt leder till social och ekologisk tillväxt (vad man nu lägger i dessa begrepp) är tydliga både på den lokala och på den nationella nivån (se exempelvis NUTEK 2004). Det bör dock nämnas att det gjorts vissa satsningar för att integrera jämställdhet i de regionala tillväxtprogrammen. Det främsta exemplet är att regeringen i början av år 2000 utsåg tre pilotlän för jämställda tillväxtavtal: Blekinge, Jämtland och Västra Götaland (se Bull 2002). Resultaten av dessa ansträngningar har förhoppningsvis satt avtryck på den regionala nivån men dessa saknas i de exempel på de nationella framskrivningarna av politikområdet som vi berör här. När kön och/eller etnicitet berörs i dokumenten, och även i intervjun med beredningsgruppen, produceras en bild av kvinnor som "medföljande"

till män och invandrare anses både vara en resurs och vara "precis som alla vi andra". På så sätt reproduceras ett normativt "vi" av heterosexuella, infödda män.

Om vi däremot lyfter fram de tre kvinnogruppernas inställningar till tillväxt så överensstämmer de mer med regeringens övergripande ambitioner om att ekonomisk, ekologisk och social tillväxt ska ges samma dignitet. Det är till och med så att vi i intervjuerna med kvinnogrupperna menar att de framställer kvalitativa aspekter, som mycket väl kan sammanfattas som social och ekologisk tillväxt, som nödvändiga för att den ekonomiska tillväxten ska fungera. Till en viss del reproducerar även kvinnogrupperna etablerade föreställningar om kvinnor och män genom att de till en viss del tillskriver kvinnor "andra" egenskaper och perspektiv. Samtidigt utmanar de etablissemangets dominerande föreställningar genom att synliggöra det som Wigren (2003) kallar för betydelsefulla värderingskällor; att särskilt kyrkan och traditionella familjevärderingar sätter gränser för kvinnors (och mäns) handlingsutrymme. NIK utmanar också relationen mellan integration och arbete och i den intervjun tydliggörs svårigheterna att bli en del av den svenskhet och den koppling till historia som Wigren betonar.

Sammantaget visar resultaten på två olika – och motsatta – trender. Alla aktörer, både på lokal och på nationell nivå, verkar överens om att det behövs både kvalitativa och kvantitativa dimensioner om samhället ska kunna utvecklas. Exempelvis uppmärksammar beredningsgruppen i Gnosjöregionen vikten av att

satsa på attraktivitet för att stärka tillväxtarbetet i regionen, något som även IY-kvinnorna betonar i sitt samtal om tillväxt. Däremot finns det en oenighet och "kausaliteten" i denna utveckling där etablissemangets tro på ekonomisk tillväxt som nyckeln till all utveckling motsägs av kvinnogruppernas övertygelse om att delaktighet, trygghet och omsorg är centrala för att den ekonomiska tillväxten ska fungera.

Handlingsutrymmet för alternativa föreställningar om tillväxt och utveckling framstår för oss som relativt inskränkt. I det etablerade förhållningssättet dominerar en ekonomistisk diskurs och att tillhandahålla så goda förutsättningar som möjligt för näringslivet kan också placeras inom denna diskurs. Samtidigt är det inte enbart ekonomins tolkningsföreträdare som kvinnogrupperna problematiserar i sina inställningar till tillväxt. I dessa motdiskurser synliggörs snarare delvis andra dimensioner av den så kallade Gnosjöandan. Vi vill avslutningsvis illustrera kvinnogruppernas alternativa förhållningssätt till tillväxt genom att visa på hur varje grupp utmanar den etablerade synen på tillväxt från olika håll och hur dessa utmaningar i sin tur säger något om dominerande föreställningar om tillväxt.

NIK utmanar i sitt tal om tillväxt och utveckling *svenskheten* som en självklar ingrediens i tillväxtarbetet. Deras utanförskap och kamp att få tillgång till språket verkar inte betraktas som ett problem i etablissemangets ögon. En förklaring kan vara att det just är arbete som står i centrum för den etablerade tillväxtförståelsen. IY-kvinnorna utma-

nar i sitt tal om bristen på mötesplatser den familjecentrering och den *heteronormativitet* som präglar Gnosjöregionen. Inte heller denna aspekt är på något sätt berörd i de etablerade aktörernas tal om tillväxt. LRF-kvinnorna utmanar genom sin betoning på helhetslösningar samt sin syn på glesbygdens förutsättningar och utvecklingspotential *sektoriseringstänkandet*. Trots att politikens sektorisering har problematiseras under lång tid, inte minst när det gäller regionalpolitik och landsbygds politik, illustrerar den etablerade förståelsen av tillväxt fortfarande en uppdelning mellan exempelvis produktiva och reproduktiva sfärer.

För att till sist komma tillbaka till diskussionen om plats och handlingsutrymme menar vi att det är tydligt hur platsen och dess stabila kultur inskränker människors handlingsutrymme samtidigt som det hela tiden sker förändringar och skapar sprickor. IY-kvinnornas självklara problematisering av ordningen, som också de andra kvinno-grupperna på olika sätt uttrycker, kan finna sin motsvarighet i vissa delar av etablissemangets tankar om tillväxt och framtida utveckling. Det är däremot tydligt att om platsen är föremål för försvar eller erövring, vilket är fallet för LRF-kvinnorna respektive NIK, görs den mer stabil och svår att förändra. Som vi ser det kan en mer kritisk inställning till platsen, som inte minst kan skapas genom att man ser sina egna möjligheter att lämna densamma, skapa ett större handlingsutrymme för förändring.

Referenser

Tryckta källor

Bacchi, Carol, 1999

Women, Policy and Politics. London: Sage.

Bingaman, Amy, 2001

Embodied Utopias: Gender, Social Change & the Modern Metropolis. London, New York: Routledge.

Bull, Marianne, 2002

Tillväxt jämt. Metoder som underlättar integrering av ett jämställdhetsperspektiv i tillväxtprogram och regional utvecklingspolitik samt annat matnyttigt. Göteborg: Västra Götalandsregionen.

de los Reyes, Paulina, Irene Molina och Diana Mulinari, 2002

Maktens (o)lika förklädnader. Kön, klass och etnicitet i det postkoloniala Sverige. Stockholm: Atlas.

Friman, Eva, 2002

No limits. The 20th Century Discourse of Economic Growth. Skrifter från institutionen för historiska studier 2. Umeå: Umeå universitet.

Hedlund, Gun, 1997

"Variationer i kvinnors politiska deltagande - Katrineholm, Gnosjö och Örebro." I Lorentzi, Ulrika (red) *Delad kommunal makt*. Göteborg: Svenska kommunförbundet och Kommentus förlag.

Hill Collins, Patricia, 1998

"It's all in the family: intersections of gender, race and nation." *Hypatia*, 13(3): 62-82.

Hudson, Christine och Malin Rönnblom, 2006

"Regional development policies and the constructions of gender equality - the Swedish case." Forthcoming in *European Journal of Political Science*.

Hudson, Christine och Malin Rönnblom, 2003

"Uteslutande partnerskap." I Brynielsson, Håkan (red) *På jakt efter en ny regional samhällsordning*. Stockholm: Svenska kommunförbundet.

Lindström, Bjarne, 2005

Regionalpolitiken som tillväxtpolitik. Retorik och substans i den regionala utvecklingspolitiken. Stockholm: ITPS, A 2005:011.

NUTEK, 2002

Starka regioner. För ökad konkurrentkraft och välfärd. Stockholm: Nutek.

Närings- och handelsdepartementet, PM 1998-05-06

Regionala tillväxtavtal - näringslivet i fokus.

Näringsdepartementet, 2002-11-14 nr II 12

Riktlinjer för arbetet med regionala tillväxtprogram.

Proposition 2001/02:4

En politik för tillväxt och livskraft i hela landet.

Proposition 1997/98:62

Regional tillväxt - för arbete och välfärd.

Regionalt tillväxtprogram GGVV, 2003

IUC - Industriellt Utvecklingscentrum, Gnosjöregionen.

Rönblom, Malin, 2005

"Letting women in? Gender mainstreaming in regional policies?" *NORA* 13(3): 164-174.

Rönblom, Malin, 2002

Ett eget rum? Kvinnors organisering möter etablerad politik. Umeå: Statsvetenskapliga institutionens skriftserie, 2002:3. Umeå: Umeå Universitet.

Tillväxt GGVV, 1999

IUC - Industriellt Utvecklingscentrum, Gnosjöregionen.

Wibeck, Victoria, 2000

Fokusgrupper. Lund: Studentlitteratur.

Wigren, Caroline, 2003

The spirit of Gnosjö: the grand narrative and beyond. Jönköping: Jönköping International Business School.

Young, Iris Marion, 1997

Intersecting voices. Dilemmas of gender, political philosophy and policy. Princeton: Princeton University Press.

Källor på Internet

http://www.h.scb.se/scb/bor/scbboju/jam_hm/index.asp

Intervjuer

Beredningsgrupp för det regionala partnerskapet i Gnosjöregionen (mars 2003)

Inflyttande unga kvinnor (augusti 2003)

LRF-kvinnorna (oktober 2002)

Nätverket för invandrade kvinnor (mars 2003)

Noter

¹ Projektet finansierades av dåvarande Svenska Kommunförbundet i deras forskningsprogram Kommunerna och regionaliseringen och pågick mellan 2000 och 2003.

² Vi definierar kön som sociala konstruktioner där föreställningar om kvinnor och män, om feminineter och maskulineter, skapas.

³ Gnosjöregionen består av kommunerna Gislaved, Gnosjö, Vaggeryd och Värnamo. Den andra lokala regionen som studerades i projektet var Södra Lappland där kommunerna Dorotea, Vilhelmina och Åsele ingick, se Hudson och Rönnblom 2003 samt 2006.

⁴ För forskning om Gnosjöregionen och Gnosjöandan där betydelsen av kön problematiseras se Hedlund, Gun, 1997, Pettersson, Katarina, 2002 och Wigren, Caroline, 2003.

⁵ Med etablerad politik menas de former av politik som är institutionaliserade i beslutsfattande församlingar som riksdag och kommunfullmäktige eller i rådgivande organ som exempelvis regionala partnerskap. Se också Rönnblom, Malin, 2002.

⁶ Kvinnogrupperna är så långt det är möjligt anonymiserade, exempelvis framkommer det inte i vilken av de fyra kommunerna som de är verksamma.